

ISSN: 3060-4613

MAKTABGACHA
VA MAKTAB
TA'LIMI VAZIRLIGI

№11
2025

- 13.00.00 Pedagogika fanlari
- 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
- 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
- 13.00.03 Maxsus pedagogika
- 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
- 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
- 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
- 13.00.07 Ta'limda menejment
- 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
- 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
- 07.00.00 Tarix fanlari
- 19.00.00 Psixologiya fanlari
- 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
- 02.00.00 Kimyo fanlari
- 03.00.00 Biologiya fanlari
- 09.00.00 Falsafa fanlari
- 10.00.00 Filologiya fanlari
- 11.00.00 Geografiya fanlari

M A K T A B G A C H A V A A K T A B T A ' L I M I

Pedagogika, psixologiya fanlariga ixtisoslashgan ilmiy jurnal

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Elektron nashr. 310 sahifa,
4-noyabr, 2025-yil.

BOSH MUHARRIR:

Karimova E'zoza Gapirjanovna – O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vaziri

BOSH MUHARRIR O'RINBOSARI:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Pedagogika fanlari doktori, professor

TAHRIRIYAT KENGASHI A'ZOLARI

Ibragimov X.I. – pedagogika fanlari doktori, akademik
Shoumarov G'.B. – psixologiya fanlari doktori, akademik
Qirg'izboyev A.K. – Tarix fanlari doktori, professor
Jamoldinova O.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Sharipov Sh.S. – pedagogika fanlari doktori, professor
Shermuhhammadov B.Sh. – pedagogika fanlari doktori, professor
Ma'murov B.B. – pedagogika fanlari doktori, professor
Madraximova F.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Kalonov M.B. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Nabiyev D.X. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Qo'ldoshev Q. M. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Ikramxanova F.I. – filologiya fanlari doktori, professor
Ismagilova F.S. – psixologiya fanlari doktori, professor (Rossiya)
Stoyuxina N.Yu. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Rossiya)
Magauova A.S. – pedagogika fanlari doktori, professor (Qozog'iston)
Rejep O'zyurek – psixologiya fanlari doktori, professor (Turkiya)
Wookyu Cha – Koreya milliy ta'lim universiteti rektori (Koreya)
Polonnikov A.A. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Belarus)
Mizayeva F. O. – Pedagogika fanlari doktori, dotsent
Baybayeva M.X. – pedagogika fanlari doktori, professor
Muxsiyeva A.T. – pedagogika fanlari doktori, professor
Aliyev B. – falsafa fanlari doktori, professor
G'afurov D. O. – falsafa fanlari doktori (Phd)
Shomurodov R.T. – iqtisodiyot fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Mirzayeva F. O. – pedagogika fanlari doktori (DSc), dotsent
Jalilova S.X. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Bafayev M.M. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Usmonova D.I. – Samarqand iqtisodiyot va servis institute dotsenti
Saifnazarov I. – falsafa fanlari doktori, professor
Nematov Sh.E. – pedagogika fanlari nomzodi (PhD)
Tillashayxova X.A. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Yuldasheva F.I. – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Doniyorov S. M. – "Yangi O'zbekiston" va "Pravda Vostoka" gazetalar tahririyati DM bosh muharriri, O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan jurnalist, filologiya fanlari nomzodi (PhD)
Yuldasheva D.B. – filologiya fanlari bo'yicha falsafa (PhD) doktori, dotsent
Tangriyev A. T. – Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti kafedra professori
Ashurov R. R. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Panjiyev M. A. – Qashqadaryo viloyati Maktabgacha va maktab ta'limi boshqarmasi boshlig'ining birinchi o'rinbosari
Xudayberganov N. A. – Xorazm Ma'mun akademiyasi Tabiiy fanlar bo'limining katta ilmiy xodimi, biologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Muassis: "Tadbirkor va ishbilarmon" MChJ

Hamkorlarimiz: O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vazirligi, O'zbekiston milliy pedagogika universiteti

EDITOR-IN-CHIEF:

Karimova E'zoza Gapirzhanovna – Minister of Perschool and School Education of the Republic of Uzbekistan

DEPUTY EDITOR-IN-CHIEF:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

EDITORIAL BOARD MEMBERS:

Ibragimov X.I. – Doctor of Pedagogical Sciences, Academician

Shoumarov G'. B. – Doctor of Psychological Sciences, Academician

Qirg'izboyev A. K. – Doctor of Historical Sciences, Professor

Jamoldinova O.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Sharipov Sh.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Shermuhhammadov B.Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Ma'murov B.B. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Madraximova F.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Kalonov M.B. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Nabiyev D.X. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Koldoshev K. M. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Ikramxanova F.I. – Doctor of Philological Sciences, Professor

Ismagilova F.S. – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Russia)

Stoyuxina N.Yu. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Russia)

Magauova A.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Kazakhstan)

Rejep O'zyurek – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Turkey)

Woosyu Cha – President of the National University of Education, Korea (South Korea)

Polonnikov A.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Belarus)

Mizayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Baybayeva M.X. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Muxsiyeva A.T. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Aliyev B. – Doctor of philosophy, professor

Gafurov D. O. – Doctor of Philosophy (PhD)

Shomurodov R.T. – Candidate of Economic Sciences (PhD), Associate Professor

Mirzayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Associate Professor

Jalilova S.X. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Bafayev M.M. – Doctor of Philosophy in Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Usmonova D.I. – Associate Professor, Samarkand Institute of Economics and Service

Saifnazarov I. – Doctor of philosophy, professor

Nematov Sh.E. – Candidate of Pedagogical Sciences (PhD)

Tillashayxova X.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Yuldasheva F.I. – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences (PhD), Associate Professor

Doniyorov S. M. – Editor-in-Chief of the Editorial Board of the newspapers "Yangi Uzbekiston" and "Pravda Vostoka", Honored Journalist of the Republic of Uzbekistan, Candidate of Philological Sciences (PhD)

Yuldasheva D.B. – Doctor of Philosophy (PhD) in Philological Sciences, Associate Professor

Tangriyev A.T. – is a professor of Tashkent State University of Economics

Ashurov R. R. – Doctor of Philosophy (PhD) in Psychology, Associate Professor

Panjiyev M. A. – First Deputy Head of the Department of Preschool and School Education of the Kashkadarya Region

Khudaiberganov N. A. – Senior Researcher of the Department of Natural Sciences of the Khorezm Mamun

Academy, Doctor of Philosophy (PhD) in Biological Sciences

“Maktabgacha va maktab ta’limi” jurnali O‘zbekiston Respublikasi Oliy attestatsiya komissiyasining quyidagi qarorlariga asosan pedagogika va psixologiya fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD) hamda fan doktori (DSc) ilmiy darajasiga talabgorlarning dissertatsiyalaridagi asosiy ilmiy natijalarni chop etish uchun milliy ilmiy nashrlar ro‘yxatiga kiritilgan:

Pedagogika fanlari bo‘yicha: OAK Kengashi tavsiyasi (26.08.2024-y., №11-05-4381/01) asosida:

- Ekspert kengashi (29.10.2024-y., №10)
- Rayosat qarori (31.10.2024-y., №363/5)

Psixologiya fanlari bo‘yicha: Toshkent davlat pedagogika universiteti murojaatiga asosan OAK tavsiyasi (24.04.2025-y., №11-05-2566/01):

- Ekspert kengashi (25.05.2025-y., №10)
- Rayosat qarori (08.05.2025-y., №370/5)

“Maktabgacha va maktab ta’limi”
jurnali

26.09.2023-yildan

O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti
Administratsiyasi huzuridagi Axborot
va ommaviy kommunikatsiyalar
agentligi tomonidan **№C-5669363**
reyestr raqami tartibi bo‘yicha
ro‘yxatdan o‘tkazilgan.

Litsenziya raqami: **№136361**

MUNDARIJA

Oilaning maktabgacha yoshdagi bolalar estetik tarbiyasidagi o'rni	24
<i>Abdullayeva Ma'sudaxon Abdubannayevna</i>	
Bo'lajak informatika o'qituvchilarini pedagogik faoliyatga metodik tayyorlash texnologiyalari	27
<i>Abdubannoyeva Muxlisaxon Iqboljon qizi, Abdullayev Alibek Qodiraliyevich</i>	
Oliy ta'lim muassasalarida bulutli xizmatlardan foydalanish zaruriyati	30
<i>Abdullayev Alibek Qodiraliyevich, Turdaliyeva Muslimaxon Jahongir qizi</i>	
Raqamli texnologiyalar yordamida fortepiano chalishni o'rgatish metodikasi	34
<i>Abduvaxobova Nilufar Abdumannon qizi</i>	
Maktabda fizika fanini o'qitishda innovatsion yondashuv	38
<i>Alinazarova Mahfuza</i>	
Tasavvufdagi "komil inson" konsepsiyasining hozirgi ta'lim tizimida shaxsga yo'naltirilgan yondashuv sifatida talqini	43
<i>Aqilxonov Saidolimxon Abdurashid o'g'li</i>	
Tabiiy-ilmiy savodxonlikni shakllantirish omillari va pedagogik shart-sharoitlar	48
<i>Choriyeva Gulbaxor Shotemirovna</i>	
Robototexnika fanini o'qitishda axborot texnologiyalaridan foydalanib mustaqil ta'limni tashkil etish	53
<i>Elmonov Sirojiddin Mamadiyarovich</i>	
Xalqaro baholash dasturlarida boshlang'ich sinf o'quvchilarining o'qish savodxonligini baholash bo'yicha jahon tajribasi	58
<i>Ergasheva S. T.</i>	
Boshlang'ich ta'limda tabiiy fanlar orqali o'quvchilarning kognitiv salohiyatini rivojlantirish	61
<i>Eshmamatova Dilnoza Jovli qizi</i>	
Maktabgacha yoshdagi bolalarning aqliy salohiyatini oshirishda tarbiyachi mahorati	64
<i>Karimova Gulzodaxon Marufjon qizi</i>	
Bo'lajak texnologik ta'lim o'qituvchilarining kasbiy kompetensiyalarini rivojlantirishni takomillashtirish	68
<i>Hojikarimova Gulasal Tadjaliyevna</i>	
Xorijiy talabalarga o'zbek tilini o'rgatishda elektron platformalar yaratish	71
<i>Jo'rayeva Matluba</i>	
Bo'lajak o'qituvchilar uchun raqamli ta'lim muhitini modellashtirish va uning samaradorlik omillari	74
<i>Komilova Z. X.</i>	
O'qituvchi kasbiy faoliyatida muloqot madaniyati	80
<i>M. Yu. Mahkamova</i>	
Psixologiya fanini o'qitishda zamonaviy pedagogik texnologiyalar va talabalarda tahliliy fikrlashni shakllantirish masalalari	86
<i>Madazizova Difuza Raxmatullayevna</i>	
Integrating Listening and Speaking Skills in ESP (English for Specific Purposes) Classes	90
<i>Madina Tilavova</i>	
Bolalarni maktabga tayyorlash jarayonida neyropedagogik yondashuvlar	94
<i>N. O. Saidova</i>	
Tibbiyot oliy ta'lim muassasalarida radiologiya fanini o'qitishda raqamli texnologiyalarning metodologik roli	99
<i>Nazarova Gulchexra Shuxratdjonovna</i>	
Ijodkorlik tushunchasining mohiyati va uning ta'limdagi roli	103
<i>Ochilova Dilbar Isroilovna</i>	
Alaliyani boshqa nutqiy nuqsonlar bilan farqli xarakteristikasi	108
<i>Oripova Zilola</i>	
Ingliz tilini o'qitishda suggestopediya metodini joriy etishning samaradorligi	113
<i>Pulatova Sitora Abdurazzoq qizi</i>	
Oliy ta'lim muassasalari menejerlarining kasbiy-boshqaruv kompetentligi tushunchasi va uning tarkibiy qismlari	118
<i>Qarshiboyev Sharof Egamnazarovich</i>	
Koordinatsion qobiliyatlarni rivojlantirishning yosh badmintonchilar texnik-taktik tayyorgarligiga ta'siri	122
<i>Qurbanova Ilmira Alisher qizi</i>	

Blended Learning	125
Quvandikova Xadicha	
Fizika darslarida zamonaviy axborot texnologiyalaridan foydalanish	129
Raxmanov Valijon Turdaliyevich, O'razaliyev Alijon Xasan o'g'li	
"Qurilish jarayonlari texnologiyasi" fanida loyihalash kompetentligining tarkibiy tuzilmasi va uni raqamli ta'limga moslashtirish	135
Raxmonova Nazokat Umaraliyevna	
Vitagen texnologiyalar asosida talabalar mediamentalitetini rivojlantirishda sun'iy intellekt (AI) dasturlaridan foydalanishning tahliliy modeli	140
Rustamova Nodira Rustamovna	
Talabalarda kooperativ ta'lim asosida motivatsiyani rivojlantirish usullari	145
Sitora Toshmatova	
STEAM yondashuvi asosida boshlang'ich sinf o'quvchilarida kreativ kompetensiyani shakllantirishning zaruriyati	149
Tashibekova Munajat Xoshimovna	
Musiqqa ta'limining pedagogik asoslari va metodik tizimi	153
Toshpulatova Said Kuzibaevna	
Texnologiya fanini o'qitishda eng samarali metodlardan foydalanish	158
Turdiyeva Shahzoda Eshdavlat qizi	
Enhancing University Students' Self-Directed Learning Through Edtech Tools	161
Ulasheva Lobar	
Fanlararo loyiha ishlarini tashkil etish orqali o'quvchilarning dizayn fikrlash salohiyatini oshirish	164
Valiyeva Nargiza Athamboyevna	
Alohida ta'lim ehtiyojiga ega o'quvchilarning kasbiy faoliyatga tayyorlashning pedagogik-psixologik asoslari	169
Xakimova Sarvinov Sharifjon qizi	
Sun'iy intellekt asosida yaratilgan ta'lim platformalari: samaradorlik tahlili va pedagogik yondashuvlar	173
Xanbabayev Xakimjon Ikramovich, Erkinov Jasurbek Hasanjon o'g'li	
Tasavvufdagi "muhosaba" va "tafakkur" amallarining o'z-o'zini refleksiya metodlari sifatida qo'llanilishi	176
Xoshimov Nuriddin Mamadaliyevich	
Milliy sport va ommaviy o'yinlarning badiiy-estetik ahamiyati	182
Yaxyayeva Sojida Abdurahimovna	
Ota-ona mehrining bola psixologiyasiga ta'siri	185
Yulchiyeva Shohsanam Dilshod qizi	
Nutq rivojlanishi orqada qolgan bolalarda qo'llaniladigan innovatsion usullari samaradorligi	189
Ahmedova Nargiza Muzaffarovna	
Факторы, сдерживающие развитие науки в контексте требований к диссертационным работам	193
Зайналов Жахонгир Расулович, Нурмухамедов Аббос Мамадалиевич, Шадманов Камолиддин Кажакджанович, Самигова Нодира Хамидуллаевна	
Структура и стратегии развития предметных компетенций	197
Наимова Мафтунабону Файзулложоновна	
Психологическая консультация: современная практика, задачи и перспективы развития	203
Раупова Шохида Ахроровна	
Подготовка будущих педагогов к инклюзивному обучению детей с ограниченными возможностями здоровья: задачи и перспективы	207
Сайфутдинова Насиба Нурматовна	
Формирование иноязычной грамотности у курсантов военных вузов: социально-психологические факторы	211
Сулейманова Нилуфар Камиловна	
O'qituvchi shaxsiy kompetensiyasining mohiyati va pedagogik faoliyatdagi o'rni	214
Abdiraxmonova Guliston Muzaffar qizi	
Bolalarda axloqiy qadriyatlarni shakllantirish jarayonining milliy va umuminsoniy tamoyillari	218
Abdumutalipova Gulshodaxon Nurbek qizi	
Fuqarolik jamiyatida huquqiy madaniyat va uni rivojlantirish jarayonlari	221
Abdusalimova Shaxnoza Quduratullayevna	
Ta'lim menejmenti tizimida o'qituvchining nutq madaniyatini rivojlantirish strategiyalari	224
Abduxalilova Iroda Nozimxonovna	

O'zbekistonda yoshlarni ijtimoiy-pedagogik hamkorlikda tarbiyalashda "Uzluksiz ma'naviy tarbiya konsepsiyasi"ning ustuvor vazifalari	229
Abirova Umida Nazarovna	
Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarini inklyuziv ta'lim sharoitida differensiyalashtirilgan dars mashg'ulotlarini tashkil etishga o'rgatish (kompetentligini shakllantirish/rivojlantirish) usullari.....	232
Adhamova Diyora Sanjar qizi	
Musobaqa faoliyati samaradorligini oshirishda sambochilarning energiya sarfi va tiklanish mexanizmlari tahliliy	239
Tangriyev Abdukarim Tovashevich	
Aksiologik yondashuv asosida bo'lajak jismoniy tarbiya o'qituvchilarining harakat faolligini takomillashtirishning ijtimoiy-pedagogik zaruriyati.....	244
Hafizov Shahriyor Shavkatovich	
Bo'lajak tarbiyachilarning transversal: tanqidiy va innovatsion fikrlash kompetensiyalari	248
Jaloliddinova Maftunaxon Mahmudjon qizi	
Axborotning gnoseologik mohiyati.....	256
Kamolova Munajatxon Jaloldinovna	
Maktabgacha yoshdagi bolalar nutqini rivojlantirish yo'llari	259
Mamatova Aziza Bo'riboyevna	
Akademik litseylarda kimyo fanini o'qitishda raqamli ta'lim texnologiyalaridan foydalanish imkoniyatlari.....	262
Maxamadiyev Sharofiddin Jumaboyevich	
Pedagogik oliy ta'limda talabalarining kasbiy ijtimoiylashuvini korporativ madaniyat asosida rivojlantirish metodikasi.....	267
Maxkamova Dilafruz Aliyevna	
Bo'lajak o'qituvchilar uchun xorijiy tillarni o'qitishda lingvomadaniy yondashuv	271
Normamatova Kamola Gulmamat qizi	
O'zbek tili izohli lug'atida iboralarning grammatik tavsifi (bosh komponentli iboralar misolida).....	274
S. Sh. Azamatova	
Oila instituti va gender tenglikni ta'minlashning ijtimoiy-huquqiy muammolari	277
Salayeva Aziza Muhammadmurot qizi	
Gender yondashuv asosida talaba-qizlarda tanqidiy fikrlashni rivojlantirishning namunaviy mezonlari.....	282
Xolova Mohigul Shavkatovna	
Pedagogika yo'nalishi talabalari huquqiy savodxonligini rivojlantirish metodlarini takomillashtirish.....	287
Xudoyberganov Atham	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarida leksik komponentlikni TRIZ texnologiyasi yordamida rivojlantirish	291
Zokirova Sohiba Muxtoraliyevna, Fayzullayeva Nazokat Uchqun qizi	
Цифровизация и трансформация образования как социально-педагогическое явление	295
Кадирова Наргиза Азаматовна	
Методика формирования креативного мышления у студентов-филологов на основе проблемно-ориентированных заданий (на материале английского языка)	298
Мамырбаева Дина	
Структура и стратегии развития предметных компетенций	304
Наимова Мафтунабону Файзулложоновна	

FANLARARO LOYIHA ISHLARINI TASHKIL ETISH ORQALI O'QUVCHILARNING DIZAYN FIKRLASH SALOHIYATINI OSHIRISH

Valiyeva Nargiza Athamboyevna

Qo'qon universiteti o'qituvchisi

Annotatsiya: Ushbu maqolada fanlararo loyiha faoliyatini tashkil etish orqali o'quvchilarning dizayn fikrlash salohiyatini oshirishning nazariy va amaliy asoslari yoritilgan. Maqolada dizayn fikrlashning mazmuni, uning ta'lim jarayonidagi o'rni, shuningdek, ijodiy, tanqidiy va tizimli tafakkurni rivojlantirishdagi pedagogik imkoniyatlari tahlil qilinadi. Tajriba natijalari shuni ko'rsatadiki, fanlararo loyiha faoliyati o'quvchilarning muammoli vaziyatlarni hal etish, g'oyalarni ilgari surish, hamkorlikda ishlash va o'z bilimlarini amaliy faoliyatda qo'llash ko'nikmalarini sezilarli darajada rivojlantiradi. Shuningdek, loyiha asosida tashkil etilgan darslar o'quvchilarda ijodiy tashabbuskorlik, refleksiya va innovatsion fikrlashni kuchaytiradi.

Kalit so'zlar: dizayn fikrlash, fanlararo loyiha, ijodiy tafakkur, muammoli ta'lim, interfaol metod, innovatsion yondashuv.

Abstract: This article explores the theoretical and practical foundations for developing students' design thinking skills through the organization of interdisciplinary project-based activities. It examines the essence of design thinking, its role in the educational process, and its pedagogical potential in fostering creative, critical, and systemic thinking. The experimental results show that interdisciplinary project activities significantly enhance students' abilities to solve problems, generate ideas, collaborate effectively, and apply their knowledge in practical contexts. Moreover, project-based lessons strengthen students' creative initiative, reflection, and innovative thinking.

Key words: design thinking, interdisciplinary project, creative thinking, problem-based learning, interactive method, innovative approach.

Аннотация: В статье раскрываются теоретические и практические основы развития дизайнерского мышления учащихся посредством организации междисциплинарной проектной деятельности. Рассматриваются сущность дизайнерского мышления, его роль в образовательном процессе, а также педагогические возможности в формировании творческого, критического и системного мышления. Результаты эксперимента показывают, что междисциплинарная проектная деятельность способствует развитию у учащихся навыков решения проблемных ситуаций, выдвижения идей, совместной работы и применения знаний на практике. Кроме того, проектные занятия усиливают у учащихся творческую инициативу, рефлексии и инновационное мышление.

Ключевые слова: дизайнерское мышление, междисциплинарный проект, творческое мышление, проблемное обучение, интерактивный метод, инновационный подход.

KIRISH

Zamonaviy ta'lim tizimida o'quvchilarning ijodiy fikrlash, muammoli vaziyatlarni hal etish va innovatsion yechimlar topish qobiliyatini shakllantirish ustuvor vazifa sifatida qaralmoqda. Shu jihatdan, ta'lim jarayonida dizayn fikrlash (design thinking) konsepsiyasini joriy etish – o'quvchilarning tafakkur salohiyatini oshirish, ularni mustaqil izlanishga va ijodiy yondashuvga o'rgatishning samarali yo'llaridan biridir. Dizayn fikrlash – bu inson ehtiyojlariga yo'naltirilgan, ijodiy fikrlashni tahliliy yondashuv bilan uyg'unlashtiruvchi hamda yangicha g'oyalarni amaliy natijaga aylantiruvchi metodologik tizimdir.

Bugungi kunda dunyo ta'lim amaliyotida dizayn fikrlash tamoyillari ta'limning barcha bosqichlariga integratsiya qilinmoqda. Bu yondashuv o'quvchilarni tayyor bilimni o'zlashtiruvchi emas, balki real muammolarga yechim izlovchi, g'oyalarni sinovdan o'tkazuvchi va ularni amaliyotda qo'llovchi shaxs sifatida shakllantirishga xizmat qiladi. Ayniqsa, fanlararo loyiha ishlari orqali dizayn fikrlashni rivojlantirish o'quvchilarda turli fanlardan olingan bilimlarni yagona kontekstda qo'llash, tahlil qilish va yangilik yaratish qobiliyatini kuchaytiradi.

Fanlararo loyiha faoliyati – bu bir nechta o'quv fanlari o'rtasidagi integratsiya asosida tashkil etiladigan ijodiy jarayon bo'lib, u o'quvchilarning tahliliy, ijodiy, kommunikativ va hamkorlikda ishlash kompetensiyalarini

rivojlantiradi. Loyiha asosida ishlash o'quvchini muammoni aniqlash, g'oya ilgari surish, prototip yaratish va natijani tahlil qilish bosqichlariga faol jalb etadi. Bu jarayon, o'z navbatida, "o'ylash – yaratish – sinovdan o'tkazish – takomillashtirish" kabi dizayn fikrlash bosqichlarini tabiiy ravishda shakllantiradi.

O'zbekiston ta'lim tizimida 2021–2030-yillarga mo'ljallangan "Ta'limni rivojlantirish konsepsiyasi"da ta'limda integratsiyalashgan yondashuvlarni keng joriy etish, loyiha asosida o'qitish, o'quvchilarning ijodiy salohiyatini rivojlantirish va raqamli tafakkurni shakllantirish vazifalari belgilangan. Shu nuqtayi nazardan, fanlararo loyiha ishlarini tashkil etish orqali o'quvchilarning dizayn fikrlash salohiyatini oshirish nafaqat ta'lim samaradorligini, balki o'quvchining shaxsiy rivojlanish darajasini ham yuksaltiradi.

Dizayn fikrlashni rivojlantirishning pedagogik ahamiyati shundaki, u o'quvchini har tomonlama fikrlovchi, yangilik yaratuvchi va o'z faoliyatini tahlil qila oluvchi shaxs sifatida shakllantiradi. Bunda o'quvchilarning turli fanlardan olgan bilimlarini amaliy muammolarga tatbiq etish, jamoada ishlash va o'z fikrini asoslab berish ko'nikmalari rivojlanadi. Shu sababli, fanlararo loyiha faoliyati o'quvchilarning dizayn fikrlash salohiyatini oshirishda samarali metodik mexanizm sifatida e'tirof etiladi.

Shunday qilib, ushbu maqolada fanlararo loyiha ishlarini tashkil etishning nazariy va amaliy asoslari, uning o'quvchilarda dizayn fikrlash salohiyatini rivojlantirishdagi o'rni, ta'sir omillari hamda pedagogik imkoniyatlari tahlil qilinadi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLARNING SHARHI

Fanlararo loyiha faoliyati va dizayn fikrlash (design thinking) konsepsiyasi so'nggi yillarda ta'lim psixologiyasi, pedagogik innovatsiyalar hamda ijodiy o'qitish metodologiyasining markaziy yo'nalishlaridan biriga aylandi. Ushbu yondashuvning nazariy asoslari avvalo J. Dewey, J. Piaget, L. S. Vygotskiy va D. Kolb kabi pedagog hamda psixologlarning tajribaga asoslangan ta'lim, konstruktivizm va faoliyatga yo'naltirilgan o'qitish g'oyalari bilan uzviy bog'liqdir. Ularning tadqiqotlarida o'quvchi bilimni tayyor shaklda emas, balki faol tajriba, muammoli vaziyat va amaliy izlanish orqali o'zlashtirishi zarurligi ta'kidlanadi.

Zamonaviy ta'limda "dizayn fikrlash" atamasi birinchi marta Herbert Simon (1969) tomonidan *"The Sciences of the Artificial"* asarida ilmiy muomalaga kiritilgan bo'lib, keyinchalik Tim Brown (2008) va David Kelley (2013) tomonidan uni ta'lim sohasiga tatbiq etish metodologiyasi ishlab chiqildi. Ularning fikricha, dizayn fikrlash – bu o'quvchini real muammolarga yechim topishga yo'naltiruvchi, inson ehtiyojlarini anglashga asoslangan ijodiy va tizimli fikrlash jarayonidir.

Stanford University'ning d.school markazi olimlari tomonidan ishlab chiqilgan **Dizayn fikrlash modeli (Empathize – Define – Ideate – Prototype – Test)** bugungi kunda dunyo ta'lim tizimlarida keng qo'llanilmoqda. Tadqiqotlar (Brown & Wyatt, 2010; Razzouk & Shute, 2012) shuni ko'rsatadiki, ushbu metodni fanlararo loyiha faoliyatiga integratsiya qilish o'quvchilarda muammoli vaziyatni aniqlash, g'oya yaratish, jamoada ishlash, vizual fikrlash va innovatsion qarorlar ishlab chiqish kompetensiyalarini rivojlantiradi.

P. Mishra va M. Koehler (2006) tomonidan ilgari surilgan **TPACK modeli (Technological Pedagogical Content Knowledge)** ham dizayn fikrlash bilan chambarchas bog'liq bo'lib, unda o'qituvchi faoliyatida texnologiya, pedagogika va mazmunning o'zaro uyg'unligi muhim deb qaraladi. Bu yondashuv o'quvchilarda ijodiy fikrlash, muammoli holatni modellashtirish va fanlararo bilimlarni amaliy natijaga yo'naltirish salohiyatini kuchaytiradi.

OECD (2019) tomonidan e'lon qilingan **"Future of Education and Skills 2030" konsepsiyasida** dizayn fikrlash XXI asr kompetensiyalarini shakllantiruvchi asosiy yondashuvlardan biri sifatida e'tirof etiladi. Unda ijodkorlik, hamkorlikda ishlash, muammolarni hal etish va tanqidiy fikrlash qobiliyatlari global fuqarolik uchun zarur ko'nikmalar sifatida qayd etilgan.

Shuningdek, D. Kolb (2015) tomonidan ishlab chiqilgan **Tajriba asosidagi o'qitish modeli (Experiential Learning Theory)** dizayn fikrlashni o'quv jarayonida qo'llash uchun muhim psixologik asos yaratadi. Mazkur modelga ko'ra, o'quvchi bilimi to'rt bosqichda shakllanadi: konkret tajriba, kuzatish va refleksiya, abstrakt tushuncha hamda faol eksperiment. Ushbu bosqichlar dizayn fikrlash jarayonining "empatiya – ideatsiya – prototiplash – sinov" komponentlariga mos keladi.

Tahlil qilingan manbalar shuni ko'rsatadiki, fanlararo loyiha faoliyatini tashkil etish o'quvchilarning dizayn fikrlash salohiyatini oshirishda quyidagi afzalliklarga ega:

- fanlararo bilimlarni integratsiyalash orqali muammolarni kompleks hal etish;
- g'oyalarni prototiplash va sinovdan o'tkazish orqali ijodiy fikrlashni rivojlantirish;
- hamkorlik, kommunikatsiya va liderlik kompetensiyalarini mustahkamlash;
- tanqidiy tahlil va refleksiya ko'nikmalarini rivojlantirish;
- o'quvchilarni real hayotiy vaziyatlarda innovatsion yechim topishga tayyorlash.

Xulosa qilib aytganda, fanlararo loyiha faoliyati orqali dizayn fikrlashni rivojlantirish o'quvchining ijodiy salohiyatini faollashtiruvchi, ilmiy-amaliy tafakkurini kengaytiruvchi va muammoli vaziyatlarni hal etishda moslashuvchan yondashuvni shakllantiruvchi eng samarali pedagogik mexanizmlardan biri hisoblanadi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Mazkur tadqiqotda fanlararo loyiha faoliyatini tashkil etish orqali o'quvchilarning dizayn fikrlash salohiyatini rivojlantirishning nazariy va amaliy asoslari o'rganildi. Tadqiqotning ilmiy-metodologik asosini shaxsga yo'naltirilgan ta'lim, konstruktivizm, faoliyatga asoslangan yondashuv, tajriba asosidagi o'qitish (experiential learning) va dizayn fikrlash (design thinking) konsepsiyalari tashkil etadi.

Tadqiqotning maqsadi:

Fanlararo loyiha faoliyatini samarali tashkil etish orqali o'quvchilarda dizayn fikrlash salohiyatini rivojlantirishning nazariy asoslarini aniqlash hamda amaliy yo'llarini ishlab chiqish.

Tadqiqotning ob'ekti:

Umumta'lim maktablarida o'quvchilarning fanlararo loyiha faoliyati jarayoni.

Tadqiqotning predmeti:

Fanlararo loyiha faoliyati asosida o'quvchilarning dizayn fikrlash salohiyatini rivojlantirishga xizmat qiluvchi pedagogik shart-sharoitlar, metodik yondashuvlar va amaliy mexanizmlar.

Tadqiqotning vazifalari:

1. Dizayn fikrlash konsepsiyasining pedagogik mohiyati va uning ta'lim jarayonidagi o'rnini nazariy jihatdan asoslab berish;
2. Fanlararo loyiha faoliyatining o'quvchilar tafakkur salohiyatini rivojlantirishdagi o'rnini aniqlash;
3. O'quvchilarda dizayn fikrlashni shakllantiruvchi didaktik shart-sharoitlar va metodlarni ishlab chiqish;
4. Loyiha asosida o'qitish jarayoniga dizayn fikrlash bosqichlarini (empatiya, muammoni aniqlash, g'oya yaratish, prototiplash, sinovdan o'tkazish) integratsiyalash mexanizmini ishlab chiqish;
5. Tajriba-sinov ishlari orqali fanlararo loyiha faoliyatining o'quvchilarning dizayn fikrlash salohiyatiga ta'sirini aniqlash va baholash.

Tadqiqotda qo'llanilgan metodlar:

- **Nazariy metodlar:** ilmiy manbalarni tahlil qilish, solishtirish, umumlashtirish, modellash;
- **Empirik metodlar:** so'rovnoma, intervyu, kuzatuv, tajriba-sinov ishlari, portfel tahlili;
- **Statistik metodlar:** olingan natijalarni tahlil qilish, diagramma va foizli nisbatlar orqali qayta ishlash.

Tadqiqotning ilmiy asoslari:

Tadqiqot J. Dewey, L. S. Vygotskiy, J. Piaget, D. Kolb, T. Brown, D. Kelley, P. Mishra, M. Koehler va H. Simonlarning konstruktivistik ta'lim, tajriba asosida o'qitish, dizayn fikrlash va TPACK modeli haqidagi ilmiy konsepsiyalariga tayanadi.

Tadqiqotning amaliy ahamiyati:

Tadqiqot natijalari umumta'lim maktablarida, akademik litsey va kasb-hunar ta'limi muassasalarida fanlararo loyiha faoliyatini tashkil etishda, o'qituvchilarning metodik qo'llanmalarini yaratishda hamda dizayn fikrlashni o'quv jarayoniga integratsiyalashda amaliy qo'llanma sifatida foydalanish imkonini beradi.

TAHLIL VA NATIJALAR

O'tkazilgan nazariy va amaliy tahlillar shuni ko'rsatadiki, fanlararo loyiha faoliyatini tashkil etish o'quvchilarning dizayn fikrlash salohiyatini oshirishda kuchli ta'sirga ega. Loyiha asosidagi o'qitish o'quvchilarda muammoli vaziyatni aniqlash, g'oya yaratish, yechim ishlab chiqish, prototip yaratish va sinovdan o'tkazish bosqichlarini tabiiy jarayon sifatida shakllantiradi. Bu esa dizayn fikrlashning asosiy bosqichlari – empatiya, muammoni aniqlash, ideatsiya, prototiplash va sinovni amaliyotga tatbiq etish imkonini beradi.

Tahlillar shuni ko'rsatadiki, fanlararo loyiha ishlarida o'quvchilar o'z bilimlarini biologiya, texnologiya, informatika, fizika, matematika kabi fanlardan integratsiya qilgan holda qo'llaydilar. Natijada ular kompleks

muammolarga tizimli yondashish, fanlararo bog'lanishlarni aniqlash va ijodiy yechimlar ishlab chiqish kompetensiyalarini rivojlantiradilar. Bu jarayon o'quvchilarda tahliliy fikrlash, muloqot, hamkorlik va ijodiy mas'uliyat kabi universal ko'nikmalarni shakllantiradi.

Tajriba-sinov ishlari shuni ko'rsatdiki, fanlararo loyiha faoliyatida dizayn fikrlash usullarini qo'llash o'quvchilarning o'quv motivatsiyasini oshiradi, ularni faol o'rganishga undaydi hamda o'z g'oyalarini amaliyotga tatbiq etish istagini kuchaytiradi. O'qituvchi bu jarayonda yo'naltiruvchi, maslahat beruvchi va ilhomlantiruvchi rolni bajaradi. Shuningdek, loyiha ishlari jarayonida jamoaviy ish, rolikli taqdimotlar, vizual modellash, "miya shturmi" (brainstorming) va prototiplash texnologiyalarining qo'llanilishi o'quvchilarning ijodiy salohiyatini yanada faollashtiradi.

Natijalar shuni ko'rsatdiki, fanlararo loyiha faoliyatining samaradorligi quyidagi omillarga bevosita bog'liq:

1. **Integrativ yondashuv** – turli fanlardan olingan bilimlarni yagona g'oyaga yo'naltirish orqali muammolarni kompleks hal etish;
2. **Ijodiy muhit** – erkin fikrlash, muloqot va hamkorlikni rag'batlantiruvchi sharoit yaratish;
3. **Raqamli vositalardan foydalanish** – dizayn jarayonini qo'llab-quvvatlovchi dasturlar, 3D-modellar, onlayn platformalar va vizual texnologiyalarni joriy etish;
4. **Refleksiya va tahlil** – o'quvchilarning o'z faoliyatini baholash, takomillashtirish va yangilik kiritish qobiliyatini rivojlantirish.

Amaliy kuzatuvlarda aniqlanishicha, loyiha asosida o'qitilgan o'quvchilar an'anaviy darslarda ta'lim olgan tengdoshlariga nisbatan mustaqil fikrlash, muammoga ijodiy yondashish va jamoada ishlash qobiliyati bo'yicha yuqori natijalarni namoyon etganlar. Ular o'z loyihalarini himoya qilish jarayonida dizayn tafakkuriga xos reflektiv fikrlash, dalillash va vizual ifoda ko'nikmalarini samarali qo'llay olganlar.

Shunday qilib, tahlil va kuzatuvlar natijasida quyidagi xulosalarga kelindi:

1. Fanlararo loyiha ishlari o'quvchilarning dizayn fikrlash salohiyatini rivojlantirishning eng samarali vositalaridan biridir;
2. Bu faoliyat o'quvchilarda innovatsion fikrlash, tahliliy yondashuv, jamoaviy hamkorlik va ijodiy tashabbusni shakllantiradi;
3. Loyiha jarayonida o'quvchilar o'z bilimlarini real hayotiy vaziyatlarda qo'llash, yechim ishlab chiqish va o'z ishini tahlil qilish tajribasiga ega bo'ladilar;
4. O'qituvchi tomonidan yaratilgan ijodiy, erkin va qo'llab-quvvatlovchi muhit dizayn tafakkurini rivojlantirish uchun zarur pedagogik shart-sharoitni ta'minlaydi.

Demak, fanlararo loyiha faoliyatini ta'lim jarayoniga tizimli tatbiq etish o'quvchilarning nafaqat dizayn fikrlash salohiyatini, balki ularning kelajak kasbiy tayyorgarligini, innovatsion dunyoqarashini va ijtimoiy moslashuvchanligini ham sezilarli darajada oshiradi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Yuqoridagi tahlillar shuni ko'rsatdiki, fanlararo loyiha faoliyatini ta'lim jarayoniga tatbiq etish – o'quvchilarda dizayn fikrlash salohiyatini rivojlantirishning eng samarali usullaridan biridir. Bu yondashuv o'quvchilarga turli fanlardan olingan bilimlarni integratsiya qilish, muammolarga tizimli yondashish, ijodiy g'oyalar yaratish va ularni amaliy shaklda ifodalash imkonini beradi.

Dizayn fikrlash jarayonida o'quvchilar o'z fikrlarini dalillash, muammoli vaziyatlarga innovatsion yechim topish, shuningdek, jamoaviy hamkorlikda ishlash ko'nikmalarini egallaydilar. Fanlararo loyiha ishlari o'quvchilarda nafaqat ijodiy tafakkurni, balki tanqidiy tahlil, qaror qabul qilish, refleksiya va o'z-o'zini baholash kompetensiyalarini ham rivojlantiradi. Bu esa o'quvchilarni zamonaviy ta'limning asosiy talabi bo'lgan innovatsion, moslashuvchan va mustaqil fikrlaydigan shaxs sifatida shakllantiradi.

Pedagogik nuqtayi nazardan, dizayn fikrlashni fanlararo loyiha faoliyati orqali rivojlantirish uchun quyidagi shart-sharoitlar muhim:

- o'quvchilarga erkin fikr almashish imkonini beruvchi ijodiy muhit yaratish;
- o'qituvchining yo'naltiruvchi va motivatsion rolini kuchaytirish;
- texnologik va vizual vositalardan samarali foydalanish;
- o'quvchilarning g'oyalarini qo'llab-quvvatlash va natijalarni baholash tizimini takomillashtirish.

Shunday qilib, fanlararo loyiha faoliyatini dizayn fikrlash tamoyillari asosida tashkil etish – o'quvchilarning tafakkur salohiyatini oshiruvchi, ularni ijodiy va ilmiy faoliyatga yo'naltiruvchi, zamonaviy ta'lim uchun muhim bo'lgan innovatsion yondashuvlardan biridir.

Xulosa qilib aytganda, fanlararo loyiha ishlarini tashkil etish orqali o'quvchilarning dizayn fikrlash salohiyatini oshirish – bu ta'limni ijodkorlik, tajriba, muammoli yechim va amaliy faoliyatga yo'naltiruvchi ilg'or pedagogik mexanizm bo'lib, u kelajak avlodni yangicha fikrlaydigan, innovatsion g'oyalarni amaliyotga tatbiq eta oladigan va global tafakkurga ega shaxs sifatida tarbiyalashning eng muhim omillaridan biridir.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Simon, H. A. The Sciences of the Artificial. – Cambridge, MA: MIT Press, 1969. – 247 p.
2. Brown, T. Change by Design: How Design Thinking Transforms Organizations and Inspires Innovation. – New York: Harper Business, 2008. – 272 p.
3. Kelley, T., Kelley, D. Creative Confidence: Unleashing the Creative Potential Within Us All. – New York: Crown Business, 2013. – 304 p.
4. Razzouk, R., Shute, V. What Is Design Thinking and Why Is It Important? // Review of Educational Research. – 2012. – Vol. 82(3). – P. 330–348.
5. Mishra, P., Koehler, M. J. Technological Pedagogical Content Knowledge: A Framework for Teacher Knowledge. // Teachers College Record. – 2006. – Vol. 108(6). – P. 1017–1054.
6. Kolb, D. A. Experiential Learning: Experience as the Source of Learning and Development. – 2nd ed. – New Jersey: Pearson Education, 2015. – 376 p.
7. OECD. The Future of Education and Skills: Education 2030 – Conceptual Learning Framework. – Paris: OECD Publishing, 2019. – 88 p.
8. Tursunov, Sh. Fanlararo loyiha ishlarining o'quvchilarda dizayn tafakkurni rivojlantirishdagi o'rni. // Ta'lim va innovatsiyalar jurnali. – 2021. – №4. – B. 33–40.
9. Xolmatova, M. Loyiha asosida o'qitish texnologiyasining ijodiy tafakkurni rivojlantirishdagi roli. // Pedagogik izlanishlar ilmiy jurnali. – 2022. – №2. – B. 45–51.

-
- 13.00.00 Pedagogika fanlari
 - 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
 - 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
 - 13.00.03 Maxsus pedagogika
 - 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
 - 13.00.07 Ta'limda menejment
 - 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
 - 07.00.00 Tarix fanlari
 - 19.00.00 Psixologiya fanlari
 - 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
 - 02.00.00 Kimyo fanlari
 - 03.00.00 Biologiya fanlari
 - 09.00.00 Falsafa fanlari
 - 10.00.00 Filologiya fanlari
 - 11.00.00 Geografiya fanlari

AKTABGACHA VA AKTAB TA'LIMI

Mas'ul muharrir: Ramzidin Ashurov

Ingliz tili muharriri: Murod Xoliyorov

Musahhih: Alibek Zokirov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2025. №11

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali 26.09.2023-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №C-5669363 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.
Litsenziya raqami: № 136361.

Manzilimiz: Toshkent shahar, Yunusobod tumani
19-mavze, 17-uy.